

TOPONIMELE CU MARCA „PARTEA (LUI)...” – REMINISCENȚE ALE VECHIULUI DREPT CUTUMIAR ROMÂNESC*

IUSTINA BURCI**

La baza vechii comunități rurale a stat, vreme de câteva secole, sistemul juridic de tip cutumiar¹, adaptat condițiilor concrete de viață a gospodăriilor țărănești într-o anumită epocă istorică². Dacă inițial proprietatea a fost una colectivă (dominată de forma de stăpânire a satelor în cote-părți abstracte, calculate formal însă nerepartizate membrilor comunității, deoarece „satul nu se poate subdivide efectiv, dat fiind că el constituie un singur mare atelier colectiv sătesc”³), treptat aceasta a evoluat, punctul „terminus” pe traseul său evolutiv reprezentându-l fărâmițarea patrimoniilor până la individualizarea totală. Se ajunge, în timp, „de la o proprietate colectivă de ocol, bazată pe devălmășie absolută, ..., la o proprietate individuală, rezultat al proceselor de ieșire din indiviziune. Există astfel tendința individualizării proprietății sătești în raport cu ocolul, a proprietății cătunului în raport cu satul matcă, a liniei de neam în raport cu satul și a familiei în raport cu linia de neam. Pe de altă parte, aceste tendințe sunt marcate și de procesele de strictă delimitare între proprietatea de tip individual, transmisibilă descendenților... și o proprietate de tip cutumiar, cu drept de folosință a întregii obști constituită din pășuni, păduri, drumuri și ape”⁴.

Problema menținerii terenului în posesia acelorași proprietari se transferă, așadar, de la nivel macro (obștea sătească) la nivel microstructural (familia), „circulația moștenirilor de-a lungul rețelei genealogice”⁵ fiind foarte importantă, cu deosebire

* Articolul face parte din proiectul de cercetare *Evoluția istorică și social-economică a Olteniei reflectată în toponimie*, al Institutului de Cercetări Socio-Umane „C.S. Nicolăescu-Plopșor” din Craiova.

** Cercetător științific II, dr., Institutul de Cercetări Socio-Umane „C.S. Nicolăescu-Plopșor” din Craiova, al Academiei Române; e-mail: iustinaburci@yahoo.com.

¹ *Drept cutumiar* – „Totalitatea regulilor juridice nescrise formate în practica vieții sociale și transmise, din generație în generație, prin tradiție” (<https://e-juridic.manager.ro/dictionar-juridic/drept-cutumiar/1581.html> – site accesat la data de 7.03.2019); *dreptul cutumiar* a fost numit și *obicei al pământului*, întrucât „analiza acestuia s-a realizat inițial prin prisma caracterului agrar al acestui obicei juridic” (a se vedea: http://revcurentjur.ro/old/arhiva/attachments_200634/recjurid063_42F.pdf – accesat în 11.03.2019).

² Henri H. Stahl, *Contribuții la studiul satelor devălmășe românești*, vol. II, București, Editura Academiei RPR, 1959, p. 114; vezi și Romulus Vulcănescu, *Etnologie juridică*, București, Editura Academiei RSR, 1970, pp. 52–53.

³ Henri H. Stahl, *op. cit.*, p. 168.

⁴ Ilie Bădescu, Darie Cristea (coord.), *Dicționar de sociologie rurală. Concepte-teme-teorii*, București, Editura Mica Valahie, 2011, pp. 81–82.

⁵ Constantin Bărbulescu, *Universul înrudirii. Între istorie și antropologie*, Cluj-Napoca, Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, Facultatea de Istorie și Filosofie, 2000, p. 130.

în perioada în care pământul reprezenta principalul bun, indiferent de categoria socială căreia îi aparținea o persoană. Devine esențială acum demonstrarea apartenenței la un grup familial, iar acest lucru se făcea prin stabilirea filiației, fără de care nimeni „nu-și putea fixa drepturile și datoriile cutumiare în timp și spațiu”⁶. Odată stabilită legătura de rudenie – și, implicit, dreptul participării la succesiune – fie în timpul vieții părinților, fie după moartea acestora, intrau în stăpânirea copiilor cote-părți teoretic egale între frați, „pe calea normală a înzestrării”⁷. Spunem teoretic pentru că, deși moștenirile ar fi trebuit să se împartă în mod identic între cei care participau la masa succesorală, practic exista o discriminare pe sexe: descendentele pe linie feminină primeau la căsătorie o dotă mobilă, „în timp ce proprietatea funciară era protejată între descendenții masculini”⁸.

De foarte multe ori, obiectul moștenirii făcea, mai apoi, din diverse motive, specificate sau nespecificate în documente, obiectul înstrăinării, astfel că „ordinea succesorală... se pierde foarte curând, pe măsură ce, înaintând în timp, sporește numărul vânzărilor efectuate în sânul clasei boierești putându-se spune despre unele sate că au umblat din *mână în mână și din boier în boier*”⁹. Procesul de vânzare-cumpărare al satelor, părților de sate, moșiilor, bucăților mai mici de teren (cu destinație diferită: ogoare, livezi, iazuri etc.) este bine ilustrat în actele din arhive, fiind înregistrat nu numai în rândul boierilor, ci și în cel al țăranilor (unii dintre aceștia, nemaiputându-și plăti dările se vindeau pe ei înșiși, împreună cu proprietățile deținute, unor boieri). Iată câteva exemple în care transferul de proprietate se desfășoară și într-o direcție și în cealaltă:

„Și rumânii să se știe care drept câți bani s-au vândut rumâni jupanului Drăgușin vel paharnic cu feciorii lor și cu toată moștenirea lor din Turnul, anume: ... și Cerbul cu feciorii lui și cu toată moșia lui din sat de la Turnul și din sat de la Belitori drept 180 aspri gata, care au fost Cerbului *partea*¹⁰ lui de zestre”¹¹;

⁶ Romulus Vulcănescu, *op. cit.*, p. 73.

⁷ Henri H. Stahl, *op. cit.*, p. 172.

⁸ *Dicționar de sociologie rurală. Concepte-teme-teorii...*, p. 81.

Prezența (sau absența) numelor feminine în cuprinsul documentelor de arhivă este, de fapt, un indicator al gradului de participare a femeilor la viața socială și economică a colectivității. Cercetând documentele de dinainte de anul 1600, vom constata că antroponomia feminină de la noi este foarte slab reprezentată în comparație cu cea masculină. Acest lucru este explicabil; el se află în raport direct cu o seamă de factori de ordin juridic, social și istoric, care au legătură cu proprietatea funciară și cu rolul și locul femeii în cadrul familiei și în societate. Femeile sunt menționate doar în acte interne cu caracter privat, cum ar fi cele de moștenire, testamentare, de vânzare-cumpărare, de judecare a unor pricini, „numai în acea parte care se referă la conținutul propriu-zis al documentului” (Corneliu Reguș, Aspazia Reguș, *Antroponomia feminină din documentele interne. Sec. XIV-XVI*, în „Studii și Cercetări de Onomastică” (SCO), nr. 1/1995, Craiova, Editura Universitaria, p. 143; vezi și Iustina Burci, *Antroponime feminine în Catagrafia Moldovei de la 1772-1773*, în „Romanoslavica”, vol. XLVII, nr. 1, București, Editura Universității din București, 2011, pp. 43-52).

⁹ Henri H. Stahl, *op. cit.*, p. 174.

¹⁰ Sublinierile ne aparțin.

¹¹ *Documenta Romaniae Historica B. Țara Românească*, vol. XXX, 1645, București, Editura Academiei Române, volum întocmit de Violeta Barbu, Marieta Chiper, Gheorghe Lazăr, 1998, documentul nr. 60, 5 martie 1645, Târgoviște.

„Eu Vasilie, feciorul Jipei din Păușăști, nepotul popei Stoicăi și al Stepcei, scris-am zăpisiul meu ca să fie de mare credință la mâna vîstearului Simei cum să se știe că i-am vîndutu toată *partea* și moșia mea din Păușești și cu viile și cu tot, însă fără dă nește fălci, ci au vîndut tată-mieu și fără de o seliște, iar alt tot am vîndut...”¹²;

„Adică eu, Stan postelnic din Micești, împreună cu soția mea, Pârvana și cu fiu nostru Tudosie, mărturisim cu acest zăpisi, să fie de mare credință la mâna Stanciului logofăt și a Oprei logofăt din Budișteni, cum să se știe că ne-am vîndut toată *partea* dă moșie... *a patra parte* dă preste toate hotarăle, moșie Stoicăi Colții din Budeșteni, pentru că această moșie a fost dată zestre dă Stoica Colț fii-sa, Pârvanei”¹³.

Alții, în schimb, cumpără:

„Cum să se știe că iar au cumpărat Neguț cu feciorii lui, cu Dumitru și cu Teodor, o *parte* de loc de la Pantazi den Țăța. Și locul iaste na imea între răure și den sus iaste de unde se despartu răurile până den gios, undi se îmbină iazul moriei cu râul, *partea* lui câtă se va alege, *partea* lui Pantazi... Și să se știe că iaste <a> *6-a parte* despre alalți frați...”¹⁴.

„Să se știe că-m cumpărat Gudea cu frații lui, anume cu Ursu și Stan, ocină în Cucuteni, *partea* Stoicăi Pătei, jumătate den sat, în sus până-<n> Vadul Crevediei și până-n Valea Brezaei și până-n Valea Pet[rui] și pă Valea Scradei în [sus] până-n Gâlma Cremenii ...”¹⁵.

Fenomenul se amplifică în situația celor înstăriți, așa cum este cazul lui Stoica logofăt (slujitor al domnitorului Matei Voievod), care face achiziții în cascadă:

... „<Și> iarăși [a cumpărat – n.n.] de la Radul cojocarul și de la fiii lui, Drăguș și Ion, o livadă peste râu, la Șipoțel, toată *partea* lui de moștenire și de cumpărătură și cu toată balta...”¹⁶ și mai departe, în același document:

„Și iarăși a cumpărat Stoica logofăt de la Șerbu, fiul lui Grama, un ogor din Valea Câinelui în sus, pentru un porc gras. <Și> iarăși de la Șerbu și de la mama lui, Dobra, o delniță alături de Oancea, însă să se știe: 10 pași, pentru 200 aspri gata. <Și> iarăși de la Șerbu un codru la Piscul Teișului, *partea* lui Mănică toată, pentru 260 aspri gata...

<Și> iarăși a cumpărat Stoica logofăt de la Neaga Oloaga și de la fiii ei, Radul și Oprea, o livadă, tot la Răstoacă, lângă iaz, *partea* lui Bădică toată și *partea* lui Mălae, pentru 250 aspri gata...

<Și> iarăși a cumpărat Stoica logofăt ocină în sat la Vălturești, însă o delniță de la Oprea și de la fratele lui, Stoica, fiii Armeancăi, însă din funia crăciunească *a treia parte* și din câmp și din pădure și din apă și din vatra satului...”.

¹² *Ibidem*, documentul nr. 14, 14 ianuarie 1645.

¹³ *Ibidem*, documentul nr. 96, 12 aprilie 1645.

¹⁴ *Ibidem*, documentul nr. 25, 19 ianuarie 1645.

¹⁵ *Documenta Romaniae Historica B. Țara Românească*, vol. XXXVII, 1652, București, Editura Academiei Române, volum întocmit de Violeta Barbu, Constantin Bălan, Florina Manuela Constantin, 2006, documentul nr. 68, 3 martie 1652.

¹⁶ *DRH*, vol. XXX, documentul nr. 8, 8 ianuarie 1645, Târgoviște.

Urmărind colecțiile de documente vom observa că acestea surprind situații dintre cele mai diverse: despăgubiri între frați¹⁷ după dispariția genitorilor, părți din moștenire primite ca zestre care sunt, mai apoi, înstrăinate¹⁸, înzestrarea cu pământ a unuia dintre fii în schimbul obligației¹⁹ de a îngriji părintele pe timpul vieții acestuia etc.

Nu ne-am propus însă, în articolul de față, să facem un istoric²⁰ al sistemului juridic de tip cutumiar, să urmărim circuitul posesiunilor în interiorul sau în afara unui neam, ci ne-am dorit să realizăm trecerea, cu aceste scurte informații, către subiectul pe care îl vom aborda în cele ce urmează: în ce măsură și sub ce formă s-au conservat în realitatea empirică – a numelor de locuri, în particular – urme ale vechii forme de proprietate (bunuri dobândite în urma unui proces succesoral, prin vânzare-cumpărare, danie). Ne-am folosit, în acest scop, de materialul cuprins în dicționarele²¹ toponimice întocmite pentru Oltenia și Muntenia, regiuni asupra cărora ne vom restrânge, de altfel, observațiile.

Informația analizată evidențiază faptul că s-au conservat până astăzi, cu deosebire în inventarul microtoponimic, structuri lexicale ce amintesc de vremea în care a deține un teren echivala cu desfășurarea în condiții optime a vieții familiale. Recunoaștem aceste structuri grație modului în care sunt constituite, după o schemă care cuprinde, de regulă, doi²² termeni, unul fix, celălalt mobil: [obiect posedat] + [posesor], unde primul dintre ei este, din punct de vedere lexical, reprezentat de apelativul *partea*, element păstrat din expresia *cotă-parte*, iar cel de-al doilea identifică deținătorul părții: *Partea Bălănească, Partea Ciuculească, Partea Drăgulească, Partea Badei, Partea lui Albuță, Partea lui Bogdan, Partea Florii, Partea Ionățeștilor, Partea Păvăleștilor, Partea Rusăneștilor* etc. În ansamblul toponimiei românești,

¹⁷ „Adică eu, Vladul ot Bădeacelea, scris-am acest al meu zăpis, ca să fie de mare credință la mâna surorii-meie Ancăi și a cumnată-mie«u», Gheorghie, ca să le fie lor de mare credință, cum să se știe că le-am dat lor din partea mamei Stancăi den satul den Bădeacelea, a *patra parte* den sat, de peste tot hotarul, den câmpu, den pădure și den apă și de ce să va alege, den toate, den sat, ca să le fie lor moșie stătătoare, lor și feciorilor lor și nepoților și strenepoților, câți să vor trage dentru dânșii. ...” (DRH, XXXVII, documentul nr. 103, 25 martie 1652).

¹⁸ Adică eu, Neacșa den Pârscoveni, fâmeia Neagului, scriu și mărturisesc cu zăpisul meu, la mâna spătarului Moisi de Căndești, ca să-i fie de mare credință, pentru că i-am vândut 50 de stânjini de moșie de Pârscoveni, den *partea* mea, ce easte de la mumă-mea, anume Stana, să-i fie moșie dumnealui, și coconilor dumnealui, în veci.... (DRH, B. *Țara Românească*, vol. XXXVI, volum întocmit de Oana Răzescu și Marcel Dumitru-Ciucă, 2006, documentul nr. 15, 20 ianuarie 1651).

¹⁹ Adică eu, Vlaicul, am scris acesta al meu zăpis, ca să fie de mare credință la mâna fii-meu, Albului, cum să știe cum am dat *parte* me de moșie, jumătate, fii-meu, Albului, și cu casa, ca să aibă a mă căuta....(DRH, XXXVI, documentul nr. 49, 9 martie 1651).

²⁰ De care, de altfel, se ocupă cei îndrituiți.

²¹ *Dicționarul toponimic al României. Oltenia* (DTRO), coord. prof. univ. dr. Gh. Bolocan, vol. V (O–R), Craiova, Editura Universitaria, 2004 și *Dicționarul toponimic al României. Muntenia* (DTRM), coord. prof. univ. dr. Nicolae Saramandu, București, Editura Academiei Române, vol. 5 (N–P), 2013.

²² Uneori aceasta poate fi mai stufoasă, după cum vom vedea pe parcursul analizei noastre, elementelor de bază adăugându-li-se determinări suplimentare.

modelul este unul minoritar; puține construcții juridice de acest tip au devenit nume de locuri, chiar dacă în trecut au cunoscut și o perioadă de „glorie”. Dacă este să facem acum o clasificare²³ a lor, pe secole și pe regiuni, atunci aceasta ar arăta astfel:

1. Muntenia – 641 de denumiri în cazul cărora a fost specificată prima atestare documentară în DTRM. În ceea ce privește tranșele temporale, cel mai bogat este secolul al XVII-lea cu 503 denumiri, urmat de secolul al XVI-lea cu 62, secolul al XVIII-lea – 61 și, la final, secolul al XIX-lea – 15 denumiri;

2. Oltenia – 50 de toponime atestate documentar în DTRO; distribuția lor, pe tranșe temporale, este următoarea: secolele al XVII-lea și al XIX-lea cu câte 19 denumiri fiecare, secolul al XVIII-lea cu opt denumiri, secolul al XVI-lea cu patru. Se poate observa faptul că perioada cuprinsă între anii 1600 și 1700 reprezintă „boom-ul” utilizării acestei structuri; de o parte și de alta a intervalului specificat suma denumirilor descrește. În jos, pentru că deținem mai puține documente de arhivă care să ateste numărul „tranzacțiilor”, tranzacțiile însele – mai puține în epoca în care proprietatea tindea să fie una colectivă, în sus, deoarece aceste formulări, specifice culturii țărănești, se vor situa, treptat, în afara Codul Civil.

În ceea ce privește exprimarea relației (de apartenență) dintre un bun – reprezentat, de regulă, de o moșie sau un loc (care fac obiectul unei moșteniri, donații, vânzări, cumpărări), în cazul nostru supranumit „partea”²⁴ – și deținătorul ori deținătorii²⁵ săi au fost utilizate în mod preponderent, conform materialului excerptat din cele două dicționare toponimice, cazul genitiv și adjectivele posesive.

²³ Individual, cele mai „vârstnice” toponime, în acte (neoficial, existența numelor de locuri poate fi mai veche), sunt: *Partea lui Vlad* și *Partea Zărneștilor* – 1515, *Partea Zorească* – 1521–1528, *Partea Partea Buzeștilor* – 1525–1528, *Partea Partea Novăcească* – 1528, *Partea lui Gaciu* – 1535 (vezi DTRO și DTRM).

²⁴ Dintre multiplele accepții ale cuvântului *parte*, le-am selectat din *Micul Dicționar Academic* (volumul III, Literele I-Pr, București, Editura Univers Enciclopedic, 2003) pe acelea care au legătură cu subiectul abordat: „Ceea ce se desprinde dintr-un tot, dintr-un ansamblu, dintr-un grup etc., ca rezultat al unei fragmentări, în raport cu întregul; sinonime: *fragment, bucată, porțiune*. Ceea ce revine sau urmează să îi revină cuiva printr-o împărțire, printr-o învoială, dintr-o moștenire etc.; sinonime: *drept* (rar) *părtășie* (reg.) *partal*. Veche unitate teritorial-administrativă din epoca feudală, care servea la împărțirea pământurilor obștii, sinonime: *judecie, unghi*” și locuțiunea *în parte*, cu sensurile „(care se face) în mod proporțional; (în sistemul de arendare a pământurilor) (care se face) în dijmă, cu plata unei dijme”. În articolul nostru, cuvântul *parte* este sinonim cu *pământ*. Vocabularul păstrează și câteva expresii cu sensul de „fracțiune dintr-o moștenire”: „*a căpăta parte (din)...*”, „*a(i) fi/a-i veni partea cuiva*” (vezi Gh. Bolocan, Tatiana Voronțova, Elena Șodolescu-Silvestru, Iustina Burci, *Dicționar frazeologic român-rus*, volumul II – N–Z, Craiova, Editura Universitaria, 1999, s.v. *parte*), precum și cunoscutul proverb „ai carte, ai parte”, rezultat al unei situații litigioase din trecut, în care se invocă necesitatea actelor (cărți domnești de danie sau întărire) doveditoare în caz de conflict privind proprietatea asupra pământului (Stelian Dumitrăcel, *Dicționar de expresii românești*, Iași, Institutul European, 1997, p. 46).

²⁵ Beneficiarii pot fi, de asemenea, diferiți: de obicei, se află în această situație una sau mai multe persoane aparținând aceleiași familii, dar și un grup de persoane reprezentând o unitate administrativ-teritorială mai mare – o parte de sat, un sat (vezi exemplele cu toponime).

Construcțiile cu nominativul și acuzativul sunt prezente, de asemenea, însă, după cum vom vedea, în aceste situații relația este, în momentul de față, fie una neutră (cu nominativul), fie una de localizare a proprietății („părții”) (cu acuzativul), informația despre posesorul ei de facto fiind, în acest ultim caz, eludată. Utilizarea genitivului este, după cum menționam, cea mai uzitată, ponderea sa numerică fiind net superioară aparițiilor celorlalte mijloace gramaticale, surclasând chiar și adjectivele posesive. O departajare putem face și aici. Observăm, astfel, că este preferat genitivul analitic²⁶, celui sintetic, singularul pluralului²⁷, masculinul femininului²⁸. Fiecare dintre aceste situații își găsește justificare la nivelul epocii în care modelul a funcționat.

Categoriile morfologice implicate în procesul de exprimare a posesiei sunt reprezentate de substantive proprii – antroponime, toponime –, substantive comune și adjective. O clasificare a lor ne arată că prima poziție este ocupată de substantivele proprii, iar în cadrul acestora de antroponime, urmate de adjective, toponime și apelative.

A. Antroponime în cazul genitiv, care denumesc:

1. *Un singur posesor, însoțit de articolul proclitic „lui”:*

Partea lui Albuță [loc s. Fintăști c. Năieni – BZ], ~ *lui Albuțu* [loc s.c. Godeni – AG], ~ *lui Alexe Logofățul* [loc s.c. Ungheni – AG], ~ *lui Anastasie Ion* [loc s. Vadu Săpat c. Fântânele – PH], ~ *lui Avram* [moșie s. Mănăilești c. Frâncești – VL; loc s.c. Ziduri – BZ], ~ *lui Balomir* [loc s. Merișani c. Dobrotești – TR; loc s.c. Ungheni – AG], ~ *lui Bălan Belciug* [loc s. Oreavu c. Valea Râmnicului – BZ], ~ *lui Bănilă* [loc s. Stejaru c. Boculești – AG], ~ *lui Bârsan* [loc s. Bădeni c. Breaza – BZ], ~ *lui Bogdan* [loc s.c. Mălureni – AG; loc s. Bădeni c. Breaza, s. Maxenu c. Țintești – BZ; loc s. Merenii de Jos c. Mereni – TR], ~ *lui Borțoi* [loc s.c. Periș – IF], ~ *lui Boțu* [loc s. Crunți c. Reviga – IL], ~ *lui Bran* [loc s.c. Rușețu – BZ; loc s. Dealu Mare c. Buciumeni – DB], ~ *lui Bunea* [loc s. Vulcana de Sus c. Vulcana – DB], ~ *lui Călin* [loc s.c. Fierbinți-Târg – IL], ~ *lui Călin Roșu* [loc s. Potlogeni-Deal c. Petrești – DB], ~ *lui Cârstea Cupețul* [loc s.c. Brănești – DB], ~ *lui Cârstian* [loc s. Orboiești c. Andrășești – IL], ~ *lui Ciomag* [loc s. Slătioarele c. Jilavele – IL], ~ *lui Cocioabă* [loc s. Crunți c. Reviga – IL], ~ *lui Costandin* [loc s. Deșirați c. Scorțaru Nou – BR; loc s. Bădeni c. Breaza – BZ], ~ *lui Costandin al lui Drăgan* [loc s. Sărari c. Predeal Sărari – PH], ~ *lui Costea* [loc s. Albești c. Smeieni – BZ], ~ *lui Coteș* [loc m. Buzău – BZ], ~ *lui Crăcău* [loc s.c. Periș – IF], ~ *lui Dan* [loc s. Cucuteni c. Moțăieni – DB], ~ *lui Darie* [loc s. Beleți c. Beleți-Negrești – AG],

²⁶ În trecut, formulele analitice de exprimare a denominației erau simțite ca fiind mai sigure, mai clare în conținut decât cele sintetice.

²⁷ Actele se făceau, de regulă, individual. În materialul pe care l-am avut la dispoziție am întâlnit o singură situație în care sunt numiți doi beneficiari: *Partea lui Nicolae și Ioan al Radului* [moșie s. Giulești c. Fântășești – VL].

²⁸ Vezi nota 8.

~ *lui Dedu al lui Mihăilă* [loc s. Budișteni c. Leordeni – AG], ~ *lui Dima Spătarul* [loc s.c. Petrești – DB], ~ *lui Dobra* [loc s.c. Mârșa – GR], ~ *lui Dobre* [loc s. Dedulești c. Topliceni – BZ; loc s.c. Gherghița – PH], ~ *lui Dobre al lui Mănicie* [loc s.c. Mărzănești – TR], ~ *lui Dobre Iuzbașa* [loc s. Ludăneasca c. Răsmirești – TR], ~ *lui Dobre Săpunaru* [loc s.c. Gherghița – PH], ~ *lui Dobrotă* [loc s. Albești c. Smeieni – BZ], ~ *lui Dragomir* [loc m. Buzău – BZ; loc s.c. Frăsinet – CL; loc s. Cuib c. Gornet, or. Urlați – PH], ~ *lui Dragomir al lui Fătu* [loc s.c. Mărzănești – TR], ~ *lui Dragomir Robu Portar* [loc s. Sărata-Monteoru c. Merei – BZ], ~ *lui Dragomir Sorescu* [loc s.c. Vernești – BZ], ~ *lui Drăgoi* [loc s.c. Apostolache – PH], ~ *lui Dumitrașcu* [moșie s. Bistrița c. Hinova – MH], ~ *lui Dumitru al lui Drăghici Baci* [loc s. Cârștienesți c. Sălătrucu – AG], ~ *lui Efrem* [loc s. Bădeni c. Breaza – BZ], ~ *lui Gaciu* [loc s. Negoșina c. Cănești – BZ], ~ *lui Gavril Postelnicel* [loc s. Căscioare c. Găiseni – GR], ~ *lui Gherghina* [loc s.c. Bucșani – DB], ~ *lui Gligore Șetrarul* [loc s. Cărpenișu c. Găiseni – GR], ~ *lui Hamza Logofătul* [loc s.c. Aninoasa – AG], ~ *lui Ilie* [loc s. Vispești c. Breaza – BZ], ~ *lui Ioan Chirițoiu* [moșie s. Slăveni c. Gostavățu – OT], ~ *lui Ion* [loc s. Bădeni c. Breaza – BZ], ~ *lui Ion al lui Filimon* [loc s.c. Fierbinți-Târg – IL], ~ *lui Ion Coresi* [loc s. Cucuteni c. Moțăieni – DB], ~ *lui Ion Hoțul* [loc s.c. Uda – AG], ~ *lui Ion al lui Coteț* [loc s. Homești c. Greabănu – BZ], ~ *lui Inochentie Monahu* [loc s. Lăngești c. Lunca Corbului – AG], ~ *lui Lepădat din Dealul Teiușului* [loc s.c. Urechești – VR], ~ *lui Luca Balotescu* [loc s. Baloteasca c. Leordeni – AG], ~ *lui Lupu* [loc s. Gostilele c. Fundulea – CL], ~ *lui Manea Căcărează* [loc s. Slănic c. Aninoasa – AG], ~ *lui Marcu* [loc s. Albești c. Smeieni – BZ], ~ *lui Matei din Poiană* [loc s. Săteni c. Aninoasa – DB], ~ *lui Matei Paharnicul* [loc s.c. Aninoasa – AG], ~ *lui Micu* [loc s. Crunți c. Reviga – IL; loc s. Ciolăneștii din Vale c. Ciolănești – TR], ~ *lui Mihai* [loc s. Fiștești c. Năieni – BZ], ~ *lui Mihai Popa Corcă* [moșie s. Giulești c. Fântărești – VL], ~ *lui Mihalcea* [loc or. Găiești – DB], ~ *lui Mihalcea Paharnicul* [loc s.c. Cislău – BZ], ~ *lui Milea* [loc s. Crunți c. Reviga – IL], ~ *lui Mitrea* [loc s. Pătroaia Deal c. Crângurile – DB], ~ *lui Mușat* [loc s. Muscel c. Viperești – BZ], ~ *lui Mușat Pârciu* [moșie s. Albești c. Smeieni – BZ; s. Odaia Banului c. Țintești – BZ], ~ *lui Nan Ceaușul* [loc s.c. Fierbinți-Târg – IL], ~ *lui Neagoe* [loc s. Păcele c. Berca – BZ; loc s. Tohani c. Gura Vadului – PH], ~ *lui Neagu* [loc s. Albești c. Smeieni – BZ; loc s.c. Săcuieni c. Gura Ocnitei – DB; loc s. Crunți c. Reviga – IL], ~ *lui Neagu al lui Vlaicu* [loc s.c. Mărzănești – TR], ~ *lui Neagu Furcarul* [loc s. Izvorani c. Ștefănești – AG], ~ *lui Neagu Vărtelniță* [loc s.c. Gherghița – PH], ~ *lui Nica Căpitanul* [loc s. Săteni c. Aninoasa – DB], ~ *lui Nichifor Călugărul* [loc s. Sărari c. Predeal Sărari – PH], ~ *lui Oancea al lui Manea Răe* [loc s. Slănic c. Aninoasa – AG], ~ *lui Oprișor* [loc s. Stejaru c. Băiculești – AG], ~ *lui Pahomie Pitar* [loc s.c. Aninoasa – AG], ~ *lui Panait* [loc s. Ghebari c. Paltin – VR], ~ *lui Pătrașco Căpitan Bucșanu* [loc s.c. Miroși – AG], ~ *lui Pârvan* [loc s. Jupânești c. Coșești – AG], ~ *lui Pătru* [loc s.c. Cotești – VR], ~ *lui Radu* [loc s. Stejaru c. Băiculești – AG; loc s.c. Buda – BZ; loc s. Gostilele c. Fundulea, s.c. Sărulești – CL; loc s.c. Potlogi – DB], ~ *lui Radu al lui Dragotă* [loc s. Condeiești c. Bărcănești –

IL], ~ *lui Radu Aprodul* [loc s.c. Potlogi – DB], ~ *lui Radu Căpitanul de Ruși* [loc s.c. Aninoasa – AG], ~ *lui Radu Rudeanu* [loc s.c. Ciomăgești – AG], ~ *lui Radu Slăviceanu* [loc s.c. Dichiseni – IL], ~ *lui Stan al lui Stanciu* [loc s. Lăngești c. Lunca Corbului – AG], ~ *lui Stan din Poienița Teiului* [loc s. Dealu Mare c. Buciumeni – DB], ~ *lui Stoian* [loc s. Proșca c. Năieni – BZ], ~ *lui Șatră* [loc s. Turburea c. Corbeni – AG], ~ *lui Toader* [loc s.c. Ziduri – BZ], ~ *lui Tudor* [loc s. Maxenu c. Țintești – BZ], ~ *lui Udrea* [loc s. Odaia Banului c. Țintești – BZ], ~ *lui Udriște* [loc s. Crunți c. Reviga – IL], ~ *lui Unguru* [loc s. Cernaia c. Corcova – MH], ~ *lui Vlad* [loc s. Stejaru c. Băiculești, s. Zărnești c. Mălureni – AG; loc s.c. Troianu – TR], ~ *lui Vlad Călcăiu* [loc s. Slănic c. Aninoasa – AG], ~ *lui Vlăduț* [loc s. Toplița c. Mălureni – AG] etc.

2. Un singur posesor, în cazul genitiv enclitic:

Partea Albului [moșie s. Homești c. Greabănu – BZ; s.c. Apostolache – PH], ~ *Aldeascăi* [moșie s.c. Apostolache – PH], ~ *Ancăi* [loc s.c. Sălătrucu – AG; moșie s.c. Muierasca – VL]; ~ *Anei din Părășiște* [loc s.c. Aninoasa – AG], ~ *Anei Găteșoiaia* [moșie s. Zorești c. Vernești – BZ], ~ *Babii Dragăi* [moșie s.c. Urechești – VR], ~ *Baciului* [loc s.c. Vernești – BZ], ~ *Badei* [loc m. Buzău – BZ], ~ *Badiului* [loc s. Brăgăreasa c. Scutelnici – BZ], ~ *Balei* [loc s. Scutelnici c. Vadu Pașii – BZ], ~ *Barbului* [loc s. Săveni c. Vernești – BZ; moșie s. Raci c. Negomir – GJ], ~ *Bădicăi* [loc s.c. Vernești – BZ], ~ *Băleanului* [loc s. Bădeni c. Breaza – BZ], ~ *Bărbuleascăi* [loc s. Bădeni c. Breaza – BZ], ~ *Bleancăi* [loc s. Văleanca-Vitânești c. Breaza – BZ], ~ *Boldoiului* [loc s. Proșca c. Năieni – BZ], ~ *Bosianului* [moșie lângă s. Mamura c. Strejești – OT], ~ *Buligăi* [loc or. Boldești-Scăieni – PH], ~ *Burducei* [loc m. Buzău – BZ], ~ *Catarinei* [loc s. Săteni c. Aninoasa – DB], ~ *Călugăruului* [moșie s. Mierea c. Crușeț – DJ], ~ *Cătunarului* [loc or. Baia de Aramă – MH], ~ *Cârstei* [loc s.c. Ziduri – BZ], ~ *Cârstei Idului* [loc m. Buzău – BZ], ~ *Cârstei Puricel* [loc s.c. Bezdead – DB], ~ *Cimpoierului* [loc s.c. Padeș – GJ], ~ *Comanei a lui Leca Roșu* [loc s. Pătroaia din Deal c. Crângurile – DB], ~ *Dobrei* [loc s. Valea Părului c. Mărzălești – TR], ~ *Dodii* [loc s. Bădeni c. Breaza – BZ], ~ *Draghiei* [loc s. Bărăști c. Cislău – BZ], ~ *Dragului* [loc s. Stoienești c. Ariceștii-Rahtivani – PH], ~ *Florii* [loc s. Coțatcu c. Podgoria – BZ], ~ *Gațului* [loc s. Văleanca-Vălănești c. Breaza – BZ], ~ *Grecului* [loc s. Țigănești or. Topoloveni – AG], ~ *Gudescului* [moșie s. Raci c. Negomir – GJ], ~ *Iarciului* [loc s.c. Vernești – BZ], ~ *Ilenei Mușulea* [loc s. Văleanca-Vălănești c. Breaza – BZ], ~ *Ilincăi* [loc s. Fînțești c. Năieni – BZ], ~ *Ilincăi Clorascăi* [loc s.c. Ciorăști – VR], ~ *Ilinei* [loc s.c. Voinești – DB], ~ *Jianului* [moșie s. Slăveni c. Gostavățu – OT], ~ *Malei* [loc s.c. Pârscov – BZ], ~ *Manei Bou-Roșu* [loc s.c. Jegălia – IL], ~ *Manei Zmultilescu* [loc s. Policiori c. Scorțoasa – BZ], ~ *Mantei* [loc s.c. Purani – TR], ~ *Margăi* [loc s. Merișani c. Dobrotești – TR], ~ *Mariei* [loc s.c. Berevoiești – AG], ~ *Mănețului* [loc s.c. Ziduri – BZ], ~ *Mihaicăi* [loc s. Policiori c. Scorțoasa – BZ], ~ *Mihalcei* [loc s. Bădeni c. Breaza – BZ], ~ *Mircei* [loc s. Merișani c. Dobrotești – TR], ~ *Moșului Draghia* [loc s.c. Valea Dragului – CL], ~ *Mușei* [loc s. Mătești

c. Săpoca – BZ], ~ *Neacșei* [loc s. Mătești c. Săpoca – BZ], ~ *Neacșului* [loc s. Livada Mică c. Greabănu – BZ], ~ *Neagăi* [loc s.c. Ziduri – BZ], ~ *Neagăi Oloaga* [loc s. Vulturești c. Hârtiești – AG], ~ *Neagului* [loc s. Inotești c. Colceag – PH; loc s. Crunți c. Reviga – IL], ~ *Neagului Olaru* [loc s.c. Ziduri – BZ], ~ *Oancei* [loc s. Merișani c. Dobrotești – TR], ~ *Oanei* [loc s.c. Brănești – DB], ~ *Oprei* [loc s. Bărăști c. Cislău – BZ; loc s. Merișani c. Dobrotești – TR], ~ *Pănătăianului* [loc s.c. Pârscov – BZ], ~ *Petrescului* [loc s. Găgeni c. Păulești – PH], ~ *Popii Arsene* [loc s. Smeiești c. Vintilă Vodă – BZ], ~ *Popii Neagoe* [loc s. c. Berevoiești – AG], ~ *Popii Stan* [loc s.c. Dăiești – VL], ~ *Popii Stroe* [loc s. Smeiești c. Vintilă Vodă – BZ], ~ *Popii Teodor* [loc s. Libertatea c. Dichiseni – IL], ~ *Prodileascăi* [loc s.c. Vernești – BZ], ~ *Pleșei* [moșie s.c. Padeș – GJ], ~ *Radului Mazilu* [moșie s. Giulești c. Fântărești – VL], ~ *Racului* [loc s. Scurtești c. Vadu Pașii – BZ], ~ *Radei* [loc s. Tătulești c. Padina – BZ], ~ *Radului* [loc s. Albești c. Smeieni, s.c. Topliceni – BZ], ~ *Radului Bocii* [loc or. Boldești-Scăieni – PH], ~ *Rașchii* [loc s. Dealu Lung c. Gura Calitei – VR], ~ *Sarului* [loc s.c. Urechești – VR], ~ *Sasului* [loc or. Curtea de Argeș – AG], ~ *Saulei* [loc s.c. Pârscov – BZ], ~ *Savului* [loc s. Merișani c. Dobrotești – TR], ~ *Sorei* [loc s.c. Berevoiești – AG; loc s. Ludăneasca c. Răsmirești – TR], ~ *Stancăi* [loc s. Vulturești c. Hârtiești – AG; loc s. Pleșcoi c. Berca – BZ; loc s. Ploieștiori c. Blejoi – PH], ~ *Stanei* [loc s. Dedulești c. Topliceni – BZ], ~ *Stanei Gurguiasa* [loc s. Gurguieti c. Scorțaru Nou – BR], ~ *Stoianei* [loc s.c. Greabănu – BZ], ~ *Stoicăi* [loc s. Fintești c. Năieni – BZ], ~ *Șandrului* [loc s. Stănțești c. Vadu Pașii – BZ], ~ *Șerbului* [loc s. Groșani c. Costești – BZ; loc or. Țândărei – IL], ~ *Tatului* [loc s. Săseni c. Vernești – BZ], ~ *Tătuței* [loc s. Beșlii c. Mânzălești – BZ], ~ *Târnoșescului* [loc s. Trestienii de Jos c. Dumbrava – PH], ~ *Tihului* [loc s. Văleanca-Vilănești c. Breaza – BZ], ~ *Udrei* [loc s. Maxenu c. Țintești – BZ; loc s.c. Bucov – PH], ~ *Vladului* [moșie s. Giulești c. Fântărești – VL], ~ *Voicăi* [loc s. Ziduri – BZ], ~ *Voinei* [moșie s.c. Topliceni – BZ], ~ *Zăgorcei* [loc s. Săsenii Noi c. Vernești – BZ];

3. Mai mulți posesori, în cazul genitiv enclitic:

Partea Alboilor [moșie lângă s.c. Stoienești – VL], ~ *Andrășeștilor* [moșie s. Turburea c. Corbeni – AG], ~ *Avrămeștilor* [moșie s. Mierea c. Crușeț – GJ], ~ *Băduleștilor* [loc s. Pietroasa c. Valea Mare-Pravăț – AG], ~ *Blăjanilor* [loc s. Stănțești c. Vadu Pașii – BZ], ~ *Buiculeștilor* [loc s. Stănțești c. Vadu Pașii – BZ], ~ *Burduceștilor* [loc m. Buzău – BZ], ~ *Buzăteștilor* [loc s.c. Apostolache – PH], ~ *Buzeștilor* [loc s. Brădeni c. Breaza – BZ], ~ *Căpoteștilor* [loc s. Negoșina c. Cănești – BZ], ~ *Căpșunarilor* [loc s. Pietroasa c. Valea Mare-Pravăț – AG], ~ *Chișibureștilor* [teren arabil s. Slăveni c. Gostavățu – OT], ~ *Cârligilor* [moșie s.c. Baia de Fier – GJ], ~ *Cucilor* [moșie s.c. Bărbătești – VL], ~ *Ionăteștilor* [loc s.c. Brănești – DB], ~ *Jienilor* [loc m. Buzău – BZ], ~ *Leiculeștilor* [loc s. Bădeni c. Breaza – BZ], ~ *Mătrăngeștilor* [moșie s. Odoleni c. Melinești – DJ], ~ *Negoieștilor* [moșie s. Strâmba-Jiu c. Urdari – GJ], ~ *Oneștilor* [loc s. Izvorani c. Ștefănești – AG], ~ *Păvăleștilor* [loc s. Coțatcu c. Podgoria – BZ], ~ *Popeștilor* [loc s. Popești c. Podenii

Noi – PH], ~ *Purdeștilor* [moșie s. Râmești or. Horezu – VL], ~ *Rădenilor* [loc s.c. Dumitrești – VR], ~ *Rusăneștilor* [loc s. Hângulești c. Vultur – VR], ~ *Tăureștilor* [loc s. Poganu c. Verguleasa – OT], ~ *Țărțălenilor* [moșie s. Slăveni c. Gostavățu – OT], ~ *Urdărenilor* [moșie lângă s. Fratoștița or. Filiași – DJ], ~ *Vădenilor* [moșie m. Târgu-Jiu – GJ].

Afirmăm în debutul analizei noastre că recunoaștem în toponimie reminiscentele vechiului sistem de proprietate grație elementelor constitutive ale denumirilor: [partea] + [numele posesorului]. Dacă în ceea ce privește primul termen al ecuației, lucrurile sunt clare, cel de-al doilea termen impune o serie de observații de ordin structural. Astfel, inventarul antroponimic cuprinde:

a) **Nume unice** [prenume (masculine și feminine) sau nume de familie] – **simple**: *Anca, Avram, Bran, Bogdan, Catarina, Călin, Cârștian, Ciomag, Cocioabă, Costandin, Coteș, Dan, Dragu, Darie, Dobra, Dobre, Eșfrem, Floarea, Ilie, Ilinca, Ion, Lupu, Marcu, Marga, Mihai, Mușă, Mușat, Neagu, Neacșu, Pătru, Radu, Șatră, Tudor, Vlad* etc. și **derivate**: *Albuță, Albuțu, Aldeasca, Bănilă, Bărbuleasca, Borțoi, Bunea, Crăcău, Dumitrașcu, Mihalcea, Oprișor, Pârvan, Petrescu, Prodileasca, Vlăduț* etc., toate la numărul singular. Atunci când posesiunea este un bun familial comun, forma pe care o îmbracă antroponimul este cea a pluralului: *Alboilor, Băduleștilor, Buzăteștilor, Cucilor, Jienilor, Păvăleștilor, Rusăneștilor, Urdărenilor, Vădenilor* etc.

b) **Nume duble**: *Alexe Logofătul, Anastasie Ion, Bălan Belciug, Călin Roșu, Cârștea Cupeșul, Dima Spătarul, Dobre Iuzbașa, Dobre Săpunaru, Dragomir Sorescu, Gavril Postelnicel, Gligore Șetrarul, Hamza Logofătul, Ioan Chirițoiu, Ion Coresi, Ion Hoșul, Inochentie Monahu, Luca Balotescu, Manea Căcărează, Matei Paharnicul, Mihalcea Paharnicul, Mușat Pârciu, Nan Ceaușul, Neagu Furcaru, Neagu Vărtelniță, Nica Căpitanul, Nichifor Călugărul, Pahomie Pitar, Radu Aprodul, Radu Bocii, Radu Căpitanul de Ruși, Radu Mazilu, Radu Rudeanu, Radu Slăviceanu, Vlad Călcăiu, Ana Găteșoia, Ilinca Clorasca, Stana Gurguiasa, Cârștea Puricel, Ileana Mușulea, Neagu Olaru* etc.

Până la momentul în care formula oficială de denominație s-a stabilizat în forma sa finală, între cei doi poli au circulat, de-a lungul timpului, diverse „variante” ale acesteia. Astfel, în mediul popular, cea mai uzitată formulă era aceea în care o persoană se identifica raportându-se la predecesorul său. Faptul că bunurile unei familii se constituie, de cele mai multe ori, ca domeniu ereditar, face necesară – în condițiile în care același patronim nu apare încă în mod constant la toți membrii grupului – evidențierea legăturii²⁹ directe a individului cu predecesorul sau colateralii săi. Adoptarea numelui de familie are, prin urmare, o funcționalitate practică: prin el se face dovada legăturii de rudenie dintre două persoane, lucru necesar atunci când una dintre ele fie beneficiază de o cotă-parte dintr-o moștenire, fie cumpără sau vinde o proprietate. Iată exemplele: (*Partea lui*)

²⁹ Despre importanța stabilirii relațiilor de consangvinitate și de alianță la nivelul societății umane, în general, vezi Claude Levi-Strauss, *Antropologia și problemele lumii moderne*, Iași, Polirom, 2011, pp. 77–78.

Costandin al lui Drăgan, (Partea lui) Dedu al lui Mihăilă, (Partea lui) Dobre al lui Mănicie, (Partea lui) Dragomir al lui Fătu, (Partea lui) Dumitru al lui Drăghici Baciul, (Partea lui) Ion al lui Filimon, (Partea lui) Ion al lui Coteș, (Partea lui) Neagu al lui Vlaicu, (Partea lui) Oancea al lui Manea Răe, (Partea lui) Radu al lui Dragotă, (Partea lui) Stan al lui Stanciu, (Partea lui) Comana a lui Leca Roșu. Spre deosebire de acestea, denumirile formate cu **nominativul** – trei în materialul nostru: *(Partea) Băluță* [loc s.c. Glodeni – DB], *(Partea) Cernătescu* [moșie s. Dumbrăvița c. Husnicioara – MH] și *(Partea) Voicu* [moșie s. Strâmba-Jiu c. Urdari – GJ] – sunt lipsite de expresivitate. Dispariția articolului posesiv are drept urmare modificarea raportului denominativ: în nume, precum *Partea lui Bogdan, Partea lui Cocioabă, Partea lui Cârstea Cupeșul, Partea Păvăleștilor* etc., genitivul semnalează existența unei relații de posesie; spre deosebire de acestea, „nominativul indică un raport onimic, prin care numele persoanei devine numele obiectului socio-geografic..., asemenea unei etichete. Sintagmele își pierd transparența inițială, se abstractizează – proces paralel cu pierderea progresivă a motivării la numele simple, personale sau descriptive”³⁰.

Alte câteva antroponime au o componentă ceva mai ramificată, „cooptând” în formula denominativă unități suplimentare de identificare. Acestea sunt reprezentate fie de numele meseriei practicate – *(Partea lui) Dragomir Radu Portar, (Partea lui) Mihai Popa Corcă, (Partea lui) Pătrașco Căpitan Bucșanu*, fie de elemente toponimice care localizează posesiunea („partea”) – *Partea lui Lepădat din Dealul Teiușului, Partea lui Matei din Poiană, Partea lui Stan din Poienița Teiului, Partea Anei din Părăsiște*.

Mult mai numeroase sunt toponimele în care „partea” este descrisă direct (prin intermediul **acuzativului cu prepoziții**), fără să fie exprimat și deținătorul. În aceste cazuri nu există unul sau nu este vizat posesorul, ci localizarea părții; acolo unde apar câteva antroponime, ele au rolul, de asemenea, de localizare: *Partea de la Serafim* sau reprezintă unități componente ale unor toponime utilizate în același scop: *Partea de la Mărul lui Uluță, Partea din Săcătura lui Dragomir* etc.: *Partea cu Boboloci* [loc s. Bodești c. Bărbătești – VL], ~ *de la Vale* [parte de sat s.c. Ilovița – MH], ~ *despre Petecei* [loc s. Bodești c. Alunu – VL], ~ *de la Crucea de Piatră* [loc s.c. Sălătrucu – AG], ~ *de la Fântâna Rece* [loc s. Gostilele c. Fundulea – CL], ~ *de la Mărul lui Uluță* [loc s. Dealu Mare c. Buciumeni – DB], ~ *de la Serafim* [loc s. Mereni c. Conțești – DB], ~ *de lângă Livedea Domnească* [loc. m. București], ~ *din Apa Sărată* [loc s. Muscel c. Viperești – BZ], ~ *din Bâsca Colții* [loc s. Aluniș c. Colți – BZ], ~ *din Colunița* [loc s.c. Gherghița – PH], ~ *din Iazu cu Soci* [loc or. Fieni – DB], ~ *din Malul cu Sarea* [loc s. Sărari c. Predeal-Sărari – PH], ~ *din Portișor* [loc s. Muscel c. Viperești – BZ], ~ *din Puținței* [loc s.c. Mărzănești – TR], ~ *din Răstoacă* [loc s.c. Davidești – AG], ~ *din Săcătura lui Dragomir* [loc s.c. Sălătrucu – AG], ~ *din Valea cu Calea* [loc s.c. Sălătrucu – AG], ~ *din Valea*

³⁰ *Introducerea la Tezaurul toponimic al României. Moldova*, vol. II. *Mic dicționar toponimic al Moldovei (structural și etimologic)*, Partea I, *Toponime personale* (sub redacția prof. univ. dr. Dragoș Moldovanu), Iași, Editura Universității Alexandru Ioan Cuza, 2014, p. XIV.

Sălciilor [loc s. Măneciu-Pământeni c. Măneciu – PH], ~ *din Vălcana* [loc s. Cucuteni c. Moțâieni – DB], ~ *pe Vălcănița cea Mică* [loc s. Săteni c. Aninoasa – DB], ~ *în Coasta Câmpului* [loc s. Izvorani c. Ștefănești – AG], ~ *în Dealul Palangăi* [loc s.c. Urechești – VR], ~ *în Dealul Urlaților* [loc or. Urlați – PH], ~ *în Drumul Mocanilor* [loc s.c. Mănăstirea – CL], ~ *în Gura Văii Voievozii* [loc. m. Târgoviște – DB], ~ *în Mlăci* [loc s. Bezdead – DB], ~ *în Piscul Viei* [loc s.c. Ludești – DB], ~ *în Poiana de sub Plai* [loc s. Dealu Mare c. Buciumeni – DB], ~ *în Valea Câinelui* [loc s. Uiești c. Bucșani – CL], ~ *la Corboasa* [loc s.c. Runcu – DB], ~ *la Poduri* [loc s. Cucuteni c. Moțâieni], ~ *la Priboiu* [loc s.c. Brănești – DB], ~ *la Valea Cetății* [loc s.c. Brănești – DB], ~ *la Vrahniță* [loc s. Cucuteni c. Moțâieni – DB], ~ *lângă Cetățea* [loc s. Cucuteni c. Moțâieni – DB], ~ *lângă Toliști* [loc m. Urziceni – IL], ~ *de Sus* [cartier or. Boldești-Scăieni – PH]. Prepozițiile – simple și compuse – *cu, de, de la, despre, de lângă, din, în, la lângă, pe* – au rolul de a fixa cu claritate locul sau traseul pe care se află obiectul geografic.

Dacă lărgim cercetarea și asupra originii lor, vom constata că unele dintre antroponime provin din **porecle** (trăsături fizice și psihice, obiecte și animale, părți ale corpului, apelative substitute ale etniei etc.): *Albuțu, Belciug, Borțoi, Boțu, Bou-Roșu, Căcărează, Călcăiu, Ciomag, Cocioabă, Coteț, Crăcău, Hoțul, Oloaga, Pârciu, Puricel, Șatră, Vărtelniță*, altele sunt **nume de meserii și funcții**: *Aprodul, Călugărul, Căpitanul de Ruși, Căpitanul, Ceaușul, Cîmpoieru, Cupeșul, Furcarul, Iuzbașa, Logofătul, Mazilu, Monahu, Paharnicul, Pitar, Portar, Popa, Postelnicel, Săpunaru, Spătarul, Șetrarul*, ori reprezintă **etnia**: *Bârsan, Grecu(lui), Rusănești(lor), Sas(ului), Unguru*, **relațiile de familie**: *(Partea) Sorei, (Partea) Tătuței și condiția socială*: *(Partea) Babii Dragăi, (Partea) Moșului Draghia, (Partea) Șerbului*. Materialul pe care îl analizăm ne permite, așadar, o analiză nu numai pe orizontală – privind raportul bun deținut / deținător – ci și pe verticală, privind genealogia antroponimului, care urmează, de regulă, următorul traseu: poreclă → supranume → nume de familie.

Nu numai o persoană putea deține o „parte”, ci, aceasta putea aparține și unei comunități sătești sau mănăstirești – așa cum este cazul **toponimelor** (în cazul genitiv): **Partea Căneștilor** [loc s. Negoșina c. Cănești – BZ], ~ *Mănăstirii Cernica* [loc s.c. Valea Argovei – CL], ~ *Țigănelii* [loc s. Mlăjet c. Nehoi – BZ], ~ *Verneștilor* [loc s.c. Vernești – BZ], ~ *Zărneștilor* [loc s. Zărnești c. Mălureni – AG], ori unui grup social – ca în cazul **substantivelor comune** (de asemenea, în cazul genitiv³¹): **Partea Moșnenilor**³² [moșie s.c. Pleșoiu – OT]. Numărul lor este extrem de redus în comparație cu acela al antroponimelor, lucru deloc de mirare, dat fiind faptul că proprietatea a trecut treptat de la cea colectivă, la cea familială și, mai apoi, individuală.

³¹ Câteva denumiri sunt formate și cu apelative în acuzativ cu prepoziții: *Partea de la Deal* [parte de sat s. Tecuci c. Balaci – TR], ~ *de la Vale* [parte de sat s. Tecuci c. Balaci – TR], ~ *din Deal* [parte de sat s. Smirna c. Grivița – IL], ~ *din Vale* [parte de sat s. Smirna c. Grivița – IL].

³² *Moșnean* – „Țăran liber, posesor în devălmășie al unei proprietăți de pământ moștenite de la un străbun comun” (a se vedea: <https://dexonline.ro/definitie/mo%C8%99nean> – accesat la data de 6.03.2019).

A. Adjective posesive:

1. Formate de la antroponime:

Partea Albinească [moșie s.c. Bărbătești – VL], ~ **Andonească** [moșie s. Târcov c. Pârscov – BZ], ~ **Angheliească** [moșie s.c. Slătioara – VL], ~ **Bădească** [loc or. Fetești – IL], ~ **Bădicească** [loc. s. Bădeni c. Breaza – BZ], ~ **Bălănească** [loc s. Trestia c. Cojeni – BZ], ~ **Bărbulească** [loc s. Bădeni c. Breaza – BZ; loc s.c. Apostolache – PH], ~ **Bârsească** [loc s.c. Gherghița – PH], ~ **Bolească** [loc s. Tătaru c. Dudești – BR; loc s. Pleșcoi c. Berca – BZ], ~ **Broștenească** [moșie or. Urlați – PH], ~ **Burdulească** [loc s.c. Jugureni – PH], ~ **Buzească** [loc m. Buzău – BZ], ~ **Buzoienească** [loc s.c. Lopătari – BZ], ~ **Buzunărească** [loc s. Potoceni c. Mărăcineni – BZ], ~ **Cârstienească** [loc s.c. Nucșoara – AG], ~ **Botească** [moșie s.c. Bărbătești – VL], ~ **Chirciulească** [loc s. Stăncești c. Vadu Pașii – BZ], ~ **Ciculească** [loc s.c. Băiculești – AG], ~ **Ciolănească** [loc s. Căndești c. Vernești – BZ], ~ **Ciomăgească** [loc s.c. Vintilă Vodă – BZ], ~ **Ciuculească** [loc s. Gura Călnăului c. Vadu Pașii – BZ], ~ **Ciolănească** [moșie s. Raci c. Negomir – GJ], ~ **Copoiască** [loc s.c. Bărbătești – VL], ~ **Coțofenească** [loc m. Buzău – BZ; loc s.c. Gurbănești – CL], ~ **Davidească** [moșie s. Mănăilești or. Horezu – VL], ~ **Dănciulească** [loc s.c. Balotești – IF], ~ **Delească** [loc s.c. Sălătrucu – AG], ~ **Drăgească** [loc s.c. Pârscov – BZ], ~ **Drăgotească** [moșie m. Buzău – BZ], ~ **Drăgulească** [moșie s. Mănăilești or. Horezu – VL], ~ **Fierească** [loc s. Stoieniști c. Ariceștii-Rahtivani – PH], ~ **Giurmenească** [loc s.c. Scânteia – IL], ~ **Grozească** [moșie s. Râmești or. Horezu – VL], ~ **Hărgotească** [moșie s. Drăgotești c. Prunișor – MH], ~ **Lăzărească** [loc s.c. Scânteia – IL], ~ **Măndească** [loc s.c. Răzvad – DB], ~ **Mănească** [loc s. Sămara c. Poiana Lacului – AG], ~ **Măzărească** [loc s.c. Mănăstirea – CL], ~ **Miculească** [loc s. Scurtești c. Vadu Pașii – BZ], ~ **Mihnească** [loc s. Bădeni c. Breaza – BZ], ~ **Milească** [loc s.c. Gherghița – PH], ~ **Mircească** [loc m. Buzău – BZ], ~ **Miroslăvească** [loc s.c. Pârscov – BZ], ~ **Mogoșească** [moșie lângă s.c. Stoieniști – VL], ~ **Moșească** [loc s.c. Buda – BZ], ~ **Murgească** [loc s.c. Podgoria – BZ], ~ **Nănășească** [loc s.c. Năieni – BZ], ~ **Năstăsească** [loc m. Buzău – BZ], ~ **Necșulească** [moșie s.c. Pârșcoveni – OT], ~ **Negoiască** [loc s. Ludăneasca c. Răsmirești – TR; loc s. Dălhăuți c. Cărligele – VR], ~ **Negrească** [loc s.c. Vernești – BZ], ~ **Novăcească** [loc s.c. Tigveni – AG], ~ **Olărească** [loc s.c. Apostolache – PH], ~ **Orbească** [loc s. Albești c. Smeieni – BZ], ~ **Păhulească** [loc s. Mănicești c. Băiculești – AG], ~ **Păulească** [loc s. Stejaru c. Băiculești – AG], ~ **Pârcălăbească** [loc s. Bădeni c. Stoieniști – AG], ~ **Pârscovenească** [loc s.c. Pârscov – BZ], ~ **Petrecănească** [loc s.c. Sălătrucu – AG], ~ **Popească** [loc c. Cocu – AG; loc or. Boldești-Scăieni – PH], ~ **Posească** [moșie s. Secu c. Bărbătești – GJ], ~ **Pungească** [loc s.c. Năieni – BZ], ~ **Purcelească** [loc s. Proșca c. Năieni – BZ], ~ **Rădănească** [loc s. Brăgăreasca c. Scutelnici – BZ], ~ **Rădulească** [moșie s. Bârzești c. Bărbătești – VL], ~ **Rogojinească** [loc s. Gostilele c. Fundulea – CL], ~ **Românească** [loc s. Dălhăuți c. Cărligele – VR], ~ **Rotărească** [loc s.c. Dumitrești – VR], ~ **Stoieniască** [loc s. Scurtești c. Vadu Pașii – BZ], ~ **Tătărească** [loc s.c. Podgoria – BZ], ~ **Teiculească** [loc s.c.

Vernești – BZ], ~ *Udrească* [loc s. Stănești c. Vadu Pașii – BZ], ~ *Vintilească* [loc s.c. Urechești – VR], ~ *Vlăduțească* [moșie s. Bogdănești c. Bujoreni – VL], ~ *Zbârcitească* [moșie s. Mănăilești c. Frâncești – VL], ~ *Zăgorcească* [loc s.c. Vernești – BZ], ~ *Zorească* [loc s. Bădeni c. Vernești – BZ] etc.

2. Formate de la nume de locuri în care:

a) **Toponimul de origine este vizibil: Partea Albească** [trup de moșie s. *Albești* c. Smeieni – BZ], ~ *Cepturinească* [loc s.c. *Ceptura* – PH], ~ *Chiojdenească* [loc s.c. *Chiojdu* – BZ], ~ *Șușenească* [moșie s.c. *Șușani* – VL], ~ *Sărulească* [loc s.c. *Sărulești* – BZ] ~ *Stâlpenească* [loc s.c. *Stâlpeni* – AG], ~ *Vălenească* [loc s. *Văleanca-Vilănești* c. Breaza – BZ];

b) **Toponimul de origine nu este vizibil: Partea Dușmănească** [loc s.c. Jugureni – PH] (< top. *Dușmăneasca*), ~ *Flocească* [loc s. Lipia c. Merei – BZ] (< top. *Floceasca*), ~ *Grabicinească* [loc s. Scurtești c. Vadu Pașii – BZ] (< top. *Grabicina*), ~ *Groșenească* [loc s.c. Brădeanu – BZ] (< top. *Groșeneasca*), ~ *Hămzăiască* [loc s. Podișor c. Bârla – AG] (< top. *Hamzăiasca*), ~ *Horgească* [loc s. Maxenu c. Țintești – BZ] (< top. *Horgeasca*), ~ *Lălească* [loc s. Potoceni c. Mărăcineni – BZ] (< top. *Lăleasca*), ~ *Metelenească* [loc s.c. Scutelnici – BZ] (< top. *Meteleu*), ~ *Pâclenească* [loc s. Pleșcoi c. Berca – BZ] (< top. *Pâcleni*), ~ *Trestienească* [loc s. Poienărei c. Corbi – AG] (< top. *Trestieni*), ~ *Turburească* [loc s. Bădeni c. Breaza – BZ] (< top. *Turburea*);

3. **Formate de la apelative: Partea Episcopescă** [loc s. Vispești c. Breaza – BZ], ~ *Moștenească* [loc s. Negoșina c. Cănești – BZ].

Adjectivele posesive sau „adjectivele de apartenență”³³ reprezintă a doua mare grupă de elemente cu ajutorul cărora s-a stabilit, în trecut, „filiația” unui bun, unei „părți”, în cazul nostru. Marea lor majoritate se formează, din nou, după cum se poate observa din informația prezentată³⁴, de la antroponime. Remarcăm printre acestea o serie de determinanți formați de la nume personale, la origine porecle: *Bălăurească* < np. *Bălaur*, *Buzunărească* < np. *Buzunar*, *Ciomăgească* < np. *Ciomag*, *Ciolănească* < np. *Ciolan*, *Orbească* < np. *Orbu*, *Pungească* < np. *Pungă*, *Purcelească* < np. *Purcelea* etc.; prenume: *Anghelnească* < np. *Anghel*, *Davidească* < np. *David*, *Mihnească* < np. *Mihnea*, *Mircească* < np. *Mircea* etc.; meserii: *Olărească* < np. *Olaru*, *Pârcălăbească* < np. *Pârcălabu*; etnii: *Românească* < np. *Românu*, *Tătărească* < np. *Tătaru* etc. În cazul numelor de funcții sau de meserii, „adjectivele posesive în -esc existau în trecut mult mai mult decât astăzi. Aceste cuvinte se aflau oarecum în situația numelor proprii, deoarece erau, pentru zone mai restrânse, într-o oarecare măsură singulare, referindu-se la o persoană concretă”³⁵.

³³ *Dicționarul elementelor românești din documentele slavo-române, 1374–1600* (DERS), red. resp. Gh. Bolocan, București, Editura Academiei RSR, 1981, p. XXIX.

³⁴ Și, prin extrapolare, și din materialul din arhive.

³⁵ DERS, p. XXIX.

Adjective posesive se formează nu numai de la antroponime, ci și de la nume de locuri; pe acestea le-am clasificat pe două paliere, în funcție de „vizibilitatea” provenienței lor: astfel, în câteva cazuri „descendența” adjectivului din toponimul corespondent este direct și clar exprimată (exemplele de sub **a**), în timp ce, în alte situații (exemplele de sub **b**) este nevoie să cunoaștem repertoriul toponimic al zonei pentru a putea depista cuvântul care stă la baza determinantului adjectival.

Alte două denumiri provin de la apelative – *episcopie* și *moștean* – primul desemnând o instituție bisericească, cel de-al doilea o categorie socială – „țăran liber, posesor al unei proprietăți moștenite” – ambele cu dreptul de a stăpâni proprietăți (sate, moșii etc.) sau cote-părți din acestea.

*

Un alt aspect pe care ne dorim să îl menționăm este acela al ocurenței toponimelor citate. Marea lor majoritate reprezintă denumiri unice. Există însă și „abateri” de la regulă, când același nume a fost înregistrat de mai multe ori. Toate cazurile sunt întâlnite în Muntenia, cu excepția toponimului *Partea Ancăi* – „revendicat” de ambele regiuni. Procedăm la fel ca în cazul analizei categoriilor morfologice implicate în procesul de exprimare a posesiei, prezentând ierarhic lista ocurențelor:

5: *Partea lui Radu* (AG, BZ, CL, CL, DB);

4: *Partea lui Bogdan* (AG, BZ, BZ, TR), *Partea lui Dragomir* (BZ, CL, PH, PH);

3: *Partea lui Neagu* (BZ, DB, IL), *Partea lui Vlad* (AG, AG, TR), *Partea Stancăi* (AG, BZ, PH);

2: *Partea Ancăi* (AG, VL), *Partea lui Avram* (VL, BZ), *Partea lui Balomir* (AG, TR), *Partea lui Costandin* (BR, BZ), *Partea lui Dobre* (BZ, PH), *Partea lui Micu* (IL, TR), *Partea lui Mușat Pârciu* (BZ, BZ), *Partea lui Neagoe* (BZ, PH), *Partea Albului* (BZ, PH), *Partea Neagului* (PH, IL), *Partea Oprei* (BZ, TR), *Partea Radului* (BZ, BZ), *Partea Sorei* (AG, TR), *Partea Șerbului* (BZ, IL), *Partea Udrei* (BZ, PH).

După cum se poate observa, numărul unităților toponimice se află în continuă creștere pe măsură ce coborâm de la ocurența 5 la 2. Faptul are legătură cu antroponimul aflat în poziție secundă în cadrul denumirii: cu cât acesta este unul mai cunoscut, cu impact mai mare în conștiința colectivității și, prin urmare, mai des utilizat, cu atât șansele lui de a fi „surprins” în documente cresc în mod progresiv. *Bogdan*³⁶, *Dragomir* și *Radu* sunt astfel de nume, cu „stagi” vechi în

³⁶ Și în prezent, acestea înregistrează frecvențe ridicate – *Bogdan*: 28 551, *Dragomir*: 46 699, *Radu*: 115 867, *Neagu*: 50 579, *Vlad*: 44 491, *Stanca*: 691 (forma masculină – *Stancu*: 33 516) (*Dicționar de frecvență a numelor de familie din România* – DFNFR, vol. 1 (A–B), red. resp. prof. univ. dr. Teodor Oancă, Craiova, Editura Universitaria, 2003; *Inventarul numelor de familie din județul Iași* – în manuscris).

inventarul antroponimelor românești și cu frecvențe ce le permit să se poziționeze printre prezențele constante în înscrisurile din arhive. De remarcat, de asemenea, că este preferat în aceste construcții, după cum am menționat deja, genitivul proclitic; astfel, raportul între *Partea Radului* și *Partea lui Radu* este de 2 la 5, iar între *Partea Neagului* și *Partea lui Neagu* de 2 la 3.

Adjectivele sunt mai puțin întâlnite în această postură. Totuși, există câteva dublete, întâlnite, de asemenea, în Muntenia: *Partea Bărbulească* (BZ, PH), *Partea Bolească* (BR, BZ), *Partea Coțofenească* (BZ, CL), *Partea Negoiască* (TR, VR), *Partea Popească* (AG, PH).

*

De-a lungul timpului, satele și moșiile, cu toate formele³⁷ geomorfologice aflate în perimetrul sau în proximitatea lor, în integralitate sau doar parțial, au avut o „viață” proprie: au fost moștenite, împărțite, vândute și cumpărate, donate, au făcut obiectul unor litigii, au fost lovite de calamități naturale ori au suportat abuzuri ale stăpânirii și fiscalitate excesivă etc., iar toate acestea sunt aduse la suprafață și cunoscute grație documentelor din arhive. Toponimele asupra cărora ne-am oprit în lucrarea de față reflectă unul dintre aspecte și anume, modul în care a fost exprimată posesia pe parcursul a câtorva secole. Privit din această perspectivă, materialul analizat face parte din evoluția sistemului juridic, existența colectivității sătești desfășurându-se secole la rând după vechiul obicei al pământului, dar și din aceea a onomasticii, antroponimiei, în speță, pentru că surprindem aici, în formă concentrată, toate etapele evoluției ei, de la nume unic la nume dublu.

TOPONYMS BEARING THE TRADEMARK “HIS SHARE...” – THROWBACKS OF THE OLD ROMANIAN CUSTOMARY LAW

(*Abstract*)

Within the present paper we put forward to analyse, based on the current toponymy from the southern part of the country, the way the relationship of possession was expressed in time, not taking into account the means to acquire an asset (in this case estate) – succession, sale, purchase etc. We will see that within the old customary law a “well-known” formula existed, merged from joining two terms: the word *share* (substituting, lexically, the object concerned) and *the possessor*. Regarding the latter, it turns out to be a complex “partner”, which provides more lines of research: the quality of name, structure, their frequency etc., issues that will be debated throughout the paper.

Keywords: customary law, share, relationship, anthroponomy, toponymy.

---

³⁷ Terenuri agricole, ape, păduri etc.